

En iyi tüccar

KIRAÇ DAĞLAR ARASINDA, DAR BİR vadiye kurulmuş bir şehirdi Mekke. Bakılsa, yeryüzünde yaşanması belki de en zor diyarlardan biriydi. Ama tam ortasındaki Kâbe vesilesiyle Arabistan'ın her tarafından insanı kendisine çekmekteydi.

Bu kıraç ama ziyaretçisi bol diyarda insanların bir numaralı maişet kaynağı ve geçim vesilesi, ticaretti. Medine gibi, Hayber gibi ziraat zengini olması mümkün değildi Mekke'nin; ovası da, suyu da yoktu. Dolayısıyla, bu diyarların aksine, Mekke'nin zenginleri ziraat değil, ticaret zenginiydi.

Bir bakıma, bir tüccarlar şehriydi Mekke.

Ebu Kuhâfe'nin oğlu Ebu Bekir, o tüccarlardan biriydi. Henüz otuzsekiz yaşında iken, çalıştırıp biriktirdiği kırk bin dirhemlik nakitiyle, Mekke'nin sayılı zenginleri arasına girmeyi başarmıştı.

Ama o seneden itibaren, Ebu Bekir b. Ebu Kuhâfe'nin dilelere destan serveti azalmaya yüz tuttu. Mekke'deki en yakın arkadaşına, kendisinden iki yaş büyük Muhammed b. Abdul-

lah'a vahiy gelmişti çünkü. Ebu Bekir b. Ebu Kuhâfe ismi de, kirâmen kâtibîn tarafından, ahir zaman peygamberine gelen vahye iman eden ilk yetişkin erkek olarak kaydedilmişti.

İlk iman eden yetişkin erkek olmanın hakkını hep verdi Hz. Ebu Bekir. Meselâ, o dillere destan servetinin epeyce bir kısmını, vahyin haberini duyup iman eden aklı özgür ama bedeni köle mü'minleri işkenceden ve kölelik boyunduruğundan kurtarmak için harcadı. "Allahu Ehad" dedi diye kızgın güneş altında yere yatırılıp, karnına kaya konularak işkence gören Bilâl b. Rebah, onun müşrik efendilerinden satın alıp özgürlüğüne kavuşturduğu kölelerin en çok bilineniydi.

Ebu Bekir'in serveti, Mekke'deki onüç imtihan senesinde azaldı, Medine'de ise tamamen tükendi. En nihayeti, 'ceşü'l-usre' olarak adlandırılan zorlu Tebük gazvesi öncesinde elinde kalan son kuruşu da getirip Resûlullah'a teslim etmişti zira.

Sonrasında, pazarda günübirlik ticaret yaparak ailesini geçindirdi. Dün Yemen'den Şam'a uzanan geniş alanda büyük bir ticaret yürüten Ebu Bekir b. Ebu Kuhâfe Allah ve Resûlullah için bu durumu bile isteye tercih ettiği gibi, ailesi de bu durumdan asla yüksünmedi.

En manidar, Peygamber aleyhissalâtu vesselamın başka hiç kimsenin varını yoğunu Allah yolunda cihad için ortaya koymasına müsaade etmeyip, malının şu veya bu kadarlık bir miktarını ailesi için ayırmasını istemesine karşılık, bunun tek istisnasının Ebu Bekir es-Siddîk olmasıydı. Resûlullah aleyhissalâtu vesselam, sahabileri arasında bir tek onun neyi varsa hepsini Allah yolunda tasadduk etmesine izin vermişti.

Öte yandan, Abbas b. Abdulmuttalib de tüccardı. O da Mekte'nin zenginleri arasındaydı. Ebu Bekir radiyallahu anhın sırf mal alıp mal satarak biriktirdiği servetin aksine, Abbas'ın servetinde 'para alıp para satarak,' yani faizle kazandığı bir kısım da vardı. Peygamber aleyhissalâtu vesselamın, ondan yalnızca üçbuçuk yaş büyük amcası idi Abbas. Karısı Ümmü Fadl

Lübâbe binti Hâris ilk Müslümanlardan biri olmakla birlikte, kendisi ilk Müslümanlar listesinde yer alamadı. Kendi beyanına göre, yeğeni Muhammed aleyhissalâtu vesselama gelen vahyin hakkâniyetine daha en baştan kâni olmuştu gerçi. Ama kalbinde olanı bütün sonuçlarını ve risklerini göze alarak dili ile de ikrar ve ilan etmek için, hayli zaman bekledi. Bu tercinin en önemli sebebi, böylesi bir ilandan, aynı zamanda bir 'ilişkiler yumağı' anlamına da gelen ticaretinin büyük zarar görmesi ihtimaliydi.

Bununla birlikte, kendisini Müslüman olarak ilan etmediği yıllarda dahi, 'yeğeni' olarak Peygamber aleyhissalâtu vesselama hep korudu. Akabe biatında onun da bir hissesi vardı. Kendisi kalbinde olanı henüz açıklayamadığı için Kureyş'le birlikte Bedir'e gelenler arasında olmakla birlikte, gerek Bedir, gerek Uhud öncesi Mekke canibinden Resûlullah aleyhissalâtu vesselama iletilen uyarılarda ve haberlerde hep onun imzası vardı. Müşrikler tarafından Peygamber aleyhissalâtu vesselama karşı yürütülmüş savaşların en büyüğü olan Ahzâb savaşı Hendek tedbiriyle boşa çıkarılabilmişse, bunun da müsebbibi oydu. Eğer o öğrenir öğrenmez durumu haber vermese, onikibin kişilik bir müşrik ordusu Medine'ye aniden akın yapacak ve bütün Medine'yi hazırlıksız yakalayıp kılıçtan geçirmeye kalkışacaktı.

Ebu Süfyan Sahr b. Harb de Mekke'nin en önde gelen tüccarları arasındaydı. Nasıl Abbas'ın serveti Ebu Bekir'den bir miktar fazla ise, Ebu Süfyan'ın serveti de Abbas'ın servetinden fazlaydı. Ebu Süfyan, başından itibaren Hz. Peygamber'in karşısında yer aldı, Bedir'de Mekke'nin kendisinden de etkili isimleri öldürülünce Mekke'nin fiilî reisi konumuna yükseldi ve bu makamda iken İslâm'a düşmanlığı daha da arttı. Bununla birlikte, 'tüccar' tarafının getirdiği bir 'hesaplılığı' da vardı. O yüzden, İslâm'a karşı gözü dönmüşçesine bir düşmanlıktan yine de sakındı. Zihni, İslâm'a ve Müslümanlara karşı sadece

eksiler üreten bir zihin değildi. Zihninde, artıların da, eksilerin de olduğu bir hesaplama işliyordu. O yüzden, İslâm'a en ziyade düşman olduğu günlerde dahi, bu dinde, Peygamberde ve mü'minlerde gördüğü 'artı'ları yok saymadı. Bu sayede, geç de olsa, zoraki de olsa, Mekke'nin fethine ramak kala da olsa, en sonunda Müslüman oldu.

Ebu Leheb b. Abdulmuttalib, küçük kardeşi Abbas gibi, Peygamber aleyhissalâtu vesselamın amcasıydı. Abdulmuttalib'in oğulları arasında en zengini oydu. İlk olarak ailesini uyararak, onlara harikulâde bir kurtuluş formülü sunan, "La ilâhe illallah deyin, kurtulun!" çağrısında bulunan yeğeniyle gelen vahyin Mekke'nin kurulu düzenini bozacağını biliyordu. Yeğeni, işleyip giden statükoyu mahvedecekti! Kâbe'deki putlara tapınmaya gelen Araplar vesilesiyle gerçekleşen ticarî hareketlilik ve zenginlik yitip giderse, ne yaparlardı? Bu konuda, Velid b. Muğîre, Ümeyye b. Halef, Hişam b. Amr, Utbe b. Rebia gibi Mekke önderleriyle aynı fikirdeydi.

Asla kardeşi Ebu Talib b. Abdulmuttalib gibi yapmadı, asla yeğenine sahip çıkmadı. Bilakis, İslâm'a ve dolayısıyla kardeşi Abdullah'ın oğlu Muhammed Mustafa aleyhissalâtu vesselama karşı mücadelede genelde o Kureyş'in akıl hocası oldu. Peygamber ve ailesi üçbuçuk sene ambargoya maruz kalıp âdeta açlıktan ölmeye mahkûm edilmişken, onun keyfine diyebilecek yoktu. Peygamber aleyhissalâtu vesselama karşı muhalefette hiç kimse onun üstüne çıkamadı. Servetini yeğeni için değil, yeğenine ve onun tebliğ ettiği hakikate karşı harcadı.

Yaşlı olduğu için bizzat gidemediği ama finansmanına seve seve katkıda bulunduğu Bedir seferinin müşrikler için hezimetle sonuçlandığı haberi kendisine ulaştığında, küçük kardeşi Abbas'ın kölesi Ebu Râfi' yakınındaydı. İslâm'ı seçmiş bir köleydi Ebu Râfi'. Ama Mekke'nin müşrikleri onun İslâm'ı seçtiğini bilmiyorlardı. Kureyş'in mü'minler üzerine saldırdığı orduyu gördüğü andan beri kalbi ziyadesiyle mahzun Ebu Râfi'

müşriklerin hezimet, mü'minlerin zafer haberini duyar duymaz kendisini tutamamış, sevincini oracıkta açığa vurmuştu. Ebu Leheb hışımla üzerine yürüdü, Ebu Râfi'yi dövdü, yaraladı. Abbas'ın İslâm'ı ilk seçenler arasında yer alan hanımı Ümmü Fadl da, "Sen ne hakla benim köleme el uzatırsın?" diyerek yerden aldığı bir kemik parçasıyla Ebu Leheb'e vurdu. Kemik darbesi sadece bir çizik yapmıştı Ebu Leheb'in ensesinde. Bakılsa, yara çok küçüktü. Ama kalbi çoktan çürümüş bu adamın bedeni o küçük yaradan iltihap kaptı ve Ebu Leheb günlerce çirkin bir iltihap kokusu içinde yaşadı, sonra da öldü.

Ebu Leheb'in yoldaşı ve fikirdaşı Ümeyye b. Halef, Ebu Cehil Amr b. Hişam, Utbe b. Rebia, Ukbe b. Ebi Muayt, Şeybe b. Rebia, Nadr b. Hâris, Nübeyh b. Haccac, Münebbih b. Haccac ve niceleri ise Bedir'de ölümü tatmışlardı zaten. Bu dünyada üç kuruşluk bir menfaat ve beş günlük bir saltanat uğruna İslâm'ın karşısına dikilirken, ebedî bir kayba topluca imza atmışlardı.

Bir tüccarlar şehriydi Mekke. Bu tüccarlar içinde, duyar duymaz tereddütsüz "Eşhedü en lâ ilâhe illallah, ve eşhedü enne muhammedun resûlullah" deyip iman eden Ebu Bekir de, ondan duyar duymaz aynı tevhid davetine tereddütsüz icabet eden Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah ve Abdurrahman b. Avf da vardı.

Bir tüccarlar şehriydi Mekke. Bu tüccarlar arasında, şartları ve riskleri tartıp biçerek Abbas b. Abdulmuttalib gibi önce beklemeyi tercih edip sonra imanını ifşa ve ilan edenler; Hakîm b. Hizam, Ebu Süfyan b. Harb gibi zihinleri artılar ve eksiler arasında yorulduğu için geciken, ama en sonunda İslâm'ı seçenler vardı.

Bir tüccarlar şehriydi Mekke. Bu tüccarlar arasında, tevhid mesajının Mekke'nin Kâbe'deki putlar üzerine kurulu yerleşik ticaret düzenine çomak sokacağını hesap edip tereddütsüz bir şekilde İslâm'a düşman olmayı seçenler de vardı.

Hepsi de bir ticarî akılla hareket etmişlerdi. Ama o 'ticarî akıl' hepsini farklı bir yöne yöneltmişti.

Peki, içlerinde 'ticaret'i en iyi bilen kimdi? En iyi tüccar, hangisiydi?

Mekke tüccarlarının en iyisi ve en akıllısı, bindört yüz yıl öteden bakıldığında apaçık görüldüğü üzere, Ebu Bekir b. Ebu Kuhâfeydi.

İlk bakışta en sonunda herşeyini kaybetmiş gözükse bile, içlerindeki en iyi, en akıllı ve en büyük tüccar oydu...

Çünkü, fani olanı satıp, beka satın almıştı. Dünya satmış, ahiret kazanmıştı.

